

Методичний коментар до уроку “Помічниця художників”

Плаский аркуш — об’ємне зображення

Привіт, тіне моя!

У кожного з нас подружка, з якою ми ніколи не розлучаємося. Просто ми не завжди помічаємо її, а часто й взагалі забуваємо. Але ж вона є і вміє майстерно повторювати всі наші рухи.

Гратися з тінню надзвичайно цікаво, особливо сонячного дня чи надвечір. Для таких розваг естонський поет Хандо Руннель придумав віршик. Спробуйте наспівувати його, ритмічно стрибаючи та поглядаючи на свою подружку.

Тінь

Мамо, поглянь, у мене є тінь!

Тінь біля мене! Довга яка!

Мамо, поглянь, у мене є тінь!

Ось вже коротка. А зараз нема!

Мамо, поглянь, у мене є тінь!

Ой, на ногах я в неї стою!

Мамо, дивись, від мене ця тінь!

Ти не ставай на тінь мою!

Автор вірша Хандо Руннель

Переклав з естонської Володимир Тимчук

Запропонуйте дітям привітатися одне з одним так, як тінь може вітатися зі своїм власником: одна дитина показує рухи, друга грає роль її тіні — повторює рухи першої.

Знайомимося з художником

Мистецька спадщина французького художника Поля Сезанна — це близько 900 робіт олією і 400 акварелей, не рахуючи малюнків та ескізів. Ніхто не знає кількості робіт, знищених, як недосконалі, самим художником. Близько 170 картин Поля Сезанна — портрети та автопортрети, близько 200 — натюрморти з фруктами, помітне місце в його спадщині посідають також пейзажі.

Він став одним із найвизначніших художників XIX століття. Твори Поля Сезанна зберігаються в багатьох музеях світу — у Луврі та Музеї д’Орсе (Париж), Музеї мистецтва Метрополітен і Музеї сучасного мистецтва (Нью-Йорк), Національній галереї мистецтва (Вашингтон), у музеях “Нова пінакотека” (Мюнхен) та “Ермітаж” (Санкт-Петербург). Окрім того, його полотна є в приватних зібраннях у Швейцарії, США, Франції, України.

За життя Поль Сезанн не був визнаний і зазнав нищівної критики. Через це він усамітнювався й практично не мав друзів. У 1886 році давній друг живописця Еміль Золя публікує роман “Творіння”, де в образі художника-невдахи Клода Лант’є зображує Поля. Упізнавши себе в герої роману, обурений Сезанн назавжди пориває стосунки з улюбленим другом.

У 1895 році колекціонер Амбруаз Воллар влаштовує Полю Сезанну персональну виставку, на якій демонструє 150 картин. Хоча реакція публіки все ще залишається ворожою,

молоді митці високо оцінюють новаторство Сезанна і в середовищі молодих художників Поль стає культовою фігурою. Про рівень його визнання свідчить той факт, що в 1900 році Моріс Дені створює полотно “На честь Сезанна”, де, крім нього, зображує себе та інших молодих художників.

Але справжнє визнання творчості Поля Сезанна прийшло лише після його смерті. Уявіть, скільки сили волі, мужності й наполегливості йому знадобилося, щоб працювати й удосконалювати свою техніку живопису.

Чи потрібна тінь на картинах?

Коли ми дивимося на картини художників, то нам так і хочеться взяти й спробувати яблуко, налити в намальовану вазу води й поставити квіти, понюхати диво-рослину, обійти навколо будинку... Як же на пласкому аркуші вдається створити дуже схоже на справжнє, об’ємне зображення?

Запропонуйте дітям провести дослідження. Візьмемо яблуко й покладемо на тарілочку, поставимо на стіл. Краса! А тепер зробимо ескіз. Ескіз — це немовби чернетка митця, тож робитимемо його швидко й передамо лише форму та колір яблука і тарілки. Ніби схоже, але зображення зовсім пласке, штучне. Чого ж не вистачає? Подивимося на світлину. Що ми забули зобразити?

Яблучний натюрморт

Пошукаймо відповідь на картинах митців. Що на картині художника є, а в нас — ні? Що ніколи не розлучається з жодним предметом? Звісно, це тінь! Знайдіть тінь на картині Поля Сезанна “Ваза на стільці”. Від яких предметів тінь помітніша?

Поглянемо ще раз на світлину уважніше — якого кольору яблуко й тарілка на ній, чи всюди цей колір однаковий. Звісно, на малюнку все, крім тіні, тому він і не такий.

Роздивимось яблуко на тарілочці. Де його тінь? Якої вона форми? Де зараз її можна побачити? виправимо свою помилку.

Але все одно чогось бракує. Придивись до натюрморту. Якого кольору рушник? Яблука? Груші? А які кольори використав художник? Чи одним кольором він зафарбовував зображення кожного предмета? Звісно, ні — подивіться скільки відтінків різних кольорів використав майстер, щоб намалювати білий рушник! А тепер придивіться до яблука на тарілочці. Як змінюється його колір? Від чого це залежить? Зверніть увагу: там, де сонячний промінець потрапляє на предмет, його колір світліший, а та частина предмета, яка в тіні — темніша. Домальовуйте яблучко і воно стане природнішим!

Роздивимося детальніше натюрморт Поля Сезанна.

- Що передусім привертає увагу? А що ви бачите, лише уважно придивившись до картини?
- Звідки падає світло? Як ви це помітили?
- Як гадаєте, хто поклав фрукти на стіл? Для чого?

У натюрморті кожна деталь важлива — придивіться, як оформлена стіна, як живописно розкидано рушник, як колір і стиль вази пасує до каміння стіни, як виділяється рушник і як на ньому розкидано яблука.

Фотографуємо натюрморт

Запропонуйте дітям знайти предмети для натюрморту та скласти композицію. Чи цікаво на неї дивитися?

А тепер спробуйте сфотографувати. Як вийшло? А якщо змінити ракурс? Наприклад, обійти навколо композиції та зробити кілька знімків. Яка зі світлин краща? Чому? А якщо сфотографувати зверху? Знизу?

Зверніть увагу дітей на те, як непросто нам було зробити гарні світлини. А намалювати ще складніше! Тому художник ретельно створює композицію, вибирає, з якого боку малюватиме, придивляється до предметів у різний час. Адже щоб натюрморт був вдалим, художник має показати у звичних нам речах щось незвичайне, можливо, таємниче, щоб нам цікаво було дивитися на його картину.

Нагадує таке собі танго з тінню.

Танго з тінню

Запропонуйте дітям відпочити й послухати знамените танго “Кумпарсіта” уругвайського та аргентинського композитора Херардо Матоса Родрігеса.

Уявіть, як ви сонячного дня неспішно гуляєте вулицями рідного міста чи села. У вас гарний настрій, ви замріялися й пританцьовуєте. А ваша тінь — нерозлучна партнерка — танцює разом із вами. Об'єднайтеся в пари. Нехай хтось із вас показує танцювальні рухи, а хтось намагається їх повторити. Потім поміняйтеся ролями.

Як подружитися з тінню

Чи завжди тінь від предмета однакова? Як вона змінюється? Виберіть затишне місце і створіть натюрморт. Які речі візьмете? Як їх скомпонуйте? Як прикрасите композицію? Сфотографуйте те, що вийшло, щоб точно зафіксувати положення та форму тіні. Спостерігайте за композицією час від часу. У різний час світло падає по-різному, тож і тінь змінюється.

Зробіть серію світлин “Мандри тіні”.

Запропонуйте дітям пояснити, чому тінь не може весь час бути однаковою, із чим пов'язані її перетворення й чи однаковими вони будуть щодня.

Поміркуйте, чи може тінь зникнути зовсім. Звісно, ні — адже світло ніколи не зникає! Просто у певні години вона меншає і стає не такою помітною. Тож малюючи, уважно придивляйтеся до предмета, який зображуєте.

Тінь — співавторка

Бельгійському ілюстратору Вінсенту Балю створювати картини допомагає... тінь. Художник уважно спостерігає за тіннями, ловить момент і ручкою чи олівцем перетворює тіні звичайних побутових предметів на несподівані, часом кумедні зображення. А потім мерщій фотографує! Так він створює дивовижні світлини — фотокартини.

- Чому митцю треба швидко фотографувати створені картини-домальовки?
- Чи можна назвати ці фотокартини творами мистецтва? Чому?
- Чим ці фотокартини відрізняються від звичайних картин, а чим схожі на них?

Запропонуйте дітям створити власні фотокартини. Це краще робити при штучному освітленні чи звичайному денному? Чому?

Цю роботу можна продовжити

Запропонуйте дітям деякий час поспостерігати за тінню. Як вона змінює форму? Коли стає помітнішою? Чи щодня змінюється однаково?

Діти можуть також дослідити, як люди використовують ці властивості тіні.